

נתיב התורה. ב'

לתורה. וכמו שאמרו זכרונם לברכה באגדה בפרק רבי עקיבא (שבת פט.) הואיל ומעטת את עצמך תקרא התורה על שמך, שגאמר (מלאכי ג, כב) "זכרו תורת משה עבדי", וכמו שמבואר. ובעירוהוין (נה.) אצל (דברים ל, יב) "לא בשמים היא", לא בגסי רוח היא, שאין להתורה שייכות כלל לגס רוח, שהוא בעל מדה גשמית. וראיה לזה כי לשון "גסות" מורה על עבות, וגסות והעבות הוא לגשם. ועוד, הגשם יש לו רחוקים מוגבלים, וזהו מדת גס רוח, שהוא מגביל* עצמו בגדלות, לומר כי כך וכך גדול הוא. לכך אין ראוי מדה זאת אל התורה, שהיא שכלית, ולא יכנס השכל בגדר הגבול, אשר הגבול הוא שייך אל דבר הגשמי.

וזה שאמר (תענית ז.) "מה המים מניחין הגבוה, והולכים למקום נמוך". פירוש, כמו שתראה התפשטות המים לכל צד תמיד, ואין למים גדר וגבול, לא כמו הגשם שמתפשט כפי גדלו, אבל המים הם הולכים ומתפשטים תמיד מבלי גבול כלל. ולפיכך מניחין המים מקום גבוה, והולכים למקום נמוך, שמקום הגבוה יש לו גבול, שהוא מוגבל בשטח שלו, והמים מניחין מקום הגבוה שיש לו גבול, והולכים למקום נמוך שלא יוגבל. וכך התורה שהיא שכלית, ואין גבול לה, לכך מנחת מקום הגבוה, היינו גס רוח שמגביל עצמו שכל כך הוא גדול, והולכת למקום נמוך, הם שפלי רוח בעלי ענוה, שאין מגבילים עצמם, ואין מחשיבים עצמם לכלום, כאילו הם אינם דבר מוגבל, ומפני כך נמצאת התורה אצלם. ועיין אצל "זולא" כל המרבה בסחורה מחכים" (אבות פ"ב מ"ה), ושם פרשנו. וכבר בארנו בנתיב הענוה (פרק א) כי הענוה יש בה מדת פשיטות, כי אין מחשיב עצמו לדבר, כי זהו עצם הענוה. אבל המחשב עצמו לדבר, והוא חשוב בעיניו, אין זה מדת הפשיטות. ולפיכך אין התורה, שהוא שכל פשוט, ראוי לעמוד בו, רק במי שהוא פשוט ואין מחשיב עצמו לדבר. וזה גדר הפשיטות אשר הוא ראוי אל השכל.

וזה שאמר אחר כך (תענית ז.) "מה אלו שלשה משקין אין נשמרים אלא בפחות שבכלים". ורצה לומר כי אלו משקין השני בהם בקלות מאוד, ולפיכך צריך להם לפחות שבכלים, כמו כלי חרס, [ש]אינו פועל במשקה מצד הפשיטות. אבל הכסף והזהב משנה את המשקה, וזהו מפני שאין הכסף והזהב פשוט, כמו שהוא פשוט פחות שבכלים, ולכך משנה

מפני כי התורה הוא השכל העליון, וקשה לקנות* התורה שהיא שכל העליון, לכך צריך שיהיה אל האדם הכנה לקבל התורה, ואם לא כן, לא יקבל אותה. וההכנה שצריך לתורה הם דברים הרבה מאוד עד שהוא ראוי אל התורה, כי האדם הוא בעל גוף, והתורה היא שכל אלקי. לכך צריך האדם שיהיה רחוק* מן המדות שהם גשמיים, וצריך לדבק במדה שהיא שכלית. ועיקר המדה שהיא שכלית היא הענוה, כמו שיתבאר ענין זה במקומו, ולכך אי אפשר לקנות התורה כי אם בעל מדה זאת.

ובפרק קמא דתענית ז, (אמר רב חנינא בר אידי, למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה, א) "הוי כל צמא לכו למים", לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה. ואמר רבי אושעיא, למה נמשלו דברי תורה בשלשה משקין האלו, במים וביין ובחלב*, דכתיב "הוי כל צמא לכו למים", וכתיב (שם) "ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב". לומר לך מה שלשה מיני משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה עליו. והיינו דאמרה ליה ברתיה דקיסר לרבי יהושע בן חנניא, אי חכמה מפוארה בכלי מכווער. אמר לה, בתי, אביך במאי רמא חמרא. אמרה ליה, במאני דפחרא. אמר, כולי עלמא במאני דפחרא, ואביך במאני דפחרא. אמרה ליה, [אלא] במאי נירמי. אמר לה, כגון אתון דחשיבתו, רמו במנא דכספא ודהבא. אזלא, רמי לחמריה במאני דדהבא וכספא, תקיף. אמר לה לברתיה, מאן אמר לך הכי. אמרה ליה, רבי יהושע בן חנניא אמר ליה. [קרויה לרבי יהושע בן חנניא, אמר ליה] אמאי אמרת לה הכי. אמר ליה, כי היכי דאמרה לי איהי, הכי אמרי לה. והא איכא דשפירי וגמירי, אי הוו סנו טפי, הוו גמירי טפי. *רבי אליעזר אומר, מה שלשה משקין הללו נפסלים בהיסח הדעת, אף דברי תורה משתכחים בהיסח הדעת, עד כאן.

במאמר הזה בא לבאר איזה מדה ידבק בה עד שמצד אותה מדה אפשר שיזכה לתורה, וזולת המדה אי אפשר בשום אופן שיגיע אל התורה, והמדה הזאת היא הענוה. ומדה העצמית שגרמה למשה שהיה מקבל התורה, היא הענוה אשר היתה עמו יותר מכל* אדם אשר על פני האדמה (במדבר יב, ג), ולכך זכה

מוגבל, ובזה ראוי אל התורה. כך פירוש זה, ואין צריך לפרש אותו על התורה בלבד.

את המשקה. וכך התורה גם כן אינה עומדת אלא במי שדעתו שפלה, כי כאשר דעתו שפלה יש לו מדת הפשיטות, ואם אין דעתו שפלה, לא תעמוד עמו התורה השכלית. וכן מה שאמר בסמוך (שם) "אי חכמה מפוארה בכלי מכוער", כל ענין זה כי כל עוד שהאדם יש לו מדת הפשיטות ביותר, ראוי שיקבל השכל הפשוט. וכן מה שלשה משקין נפסלים בהיסח הדעת (תענית ז:), רצה לומר המשקה הוא דבר דק מאוד, ומפני זה קל להיות נפסל, וצריכין שמירה. וכך התורה שהיא אצל האדם, לדקות השכל אשר אין לו שייכות אל האדם אשר הוא בעל גוף גשמי, בהיסח הדעת הוא נפסל ומסתלק מן האדם, לכך צריכים שמירה ביותר, ואלו שלשה משקין הם יין וחלב ומים. ולכך נמשלה* התורה באלו שלשה משקין, שהתורה כלולה* מן שלשה מדות, ובשביל כך נקראת התורה (שבת פח.) "תליתאי". ומדת המים והיין ידוע, והחלב ממוצע ביניהם, כי החלב מן הדם, כי דם נעקר ונעשה חלב (בכורות ז:), והבן זה.

ובפרק כיצד מעברין (עירובין נד.), אמר רבי אליעזר, מאי דכתיב (ש"ה"ש ה, יג) "לחיינו כערוגת הבושם", אם האדם משים עצמו כערוגה שהכל דשים בה, תורתו מתקיימת. ואם לאו, אין תורתו מתקיימת. איכא דאמרי, אם משים עצמו כבושם הזה שהכל מתבשמים ממנו, תורתו מתקיימת. ואם לאו, אין תורתו מתקיימת. כל הדברים האלו שיהיה התלמיד חכם דומה ומתיחס אל השכל. וזה כי התורה השכלית הוא שכל פשוט, ולפיכך אם האדם משים עצמו כערוגה שהכל דשים בה, שהוא בעל ענוה, ובזה יש לו מדת הפשיטות כמו שבארנו, וכאשר הוא כך יש לו התיחסות אל השכלי שהוא פשוט, ותורתו מתקיימת. ולא יכא דאמרי, כבושם הזה שהכל מתבשמים ממנו. שהשכל משפיע לכל, והכל מקבלים ממנו, ולא יוגבל לו דבר מיוחד, רק הכל מתבשמים. ולפיכך השכל נמשל למים (תענית ז:), כי המים מתפשטים בלא גבול להם, וכמו שהתבאר בסמוך. ולכך אם תלמיד חכם יש לו מדת השכל שלא יוגבל, רק תורתו מתפשט לכל, והכל מתבשמים ממנו, אז תורתו מתקיימת. ויראה גם כן שלא לבד בענין התורה קאמר, רק שיהיה לאדם מדה זאת בכל דבר, כלומר שהוא בעל ענוה מרצה אל הכל, והכל מקבלים הנאה ממנו, והדבר הזה מתיחס אל השכל, שאינו כמו הגשם שהוא